

TVÄTTEN



REDAKTION: Elisabet Edlund, Svenska Filminstitutet, 1986

TVÄTTEN

Produktionsuppgifter

Produktion: Alexandersson & De Geer Bildproduktion med stöd av Svenska Filminstitutets Garanti-nämnd för kortfilm och TV2/Barnredaktionen. Producent: Håkan Alexandersson, Carl Johan De Geer.

Regi, Manus: Håkan Alexandersson

Klippning: Håkan Alexandersson, Carl Johan De Geer.

Scenografi: Håkan Alexandersson, Carl Johan De Geer.

Foto: Carl Johan De Geer

Ljud: Ulf Darin

Ljus: Christer Strandell

Smink: Kristina Elander

Musik: Krister Broberg

Mixning: Torbjörn Valham

Laboratorium: SVT

Svartvit/färg: Färg

Längd: 817 m (16mm) - 72 min.

Censur: Barntillåten

Censurnummer: 125.742

Granskningsdatum: 850925

Dialogspråk: Svenska

Sverigepremiär: 11 oktober 1986 på Folkets Bio i Stockholm

Distribution: Folkets Bio, Svenska Filminstitutet.

Om filmen

»Tvätten» är en stiliserad filmsaga där komik och allvar blandas. Handlingen är i korthet följande: Doktor Blom vaknar, svettig och ångestfull, lägger strumporna i blöt och tar ett piller för att klara dagens uppdrag. Han är i samhällets tjänst, får man förmoda, och hans förrättningar består i att röva barn från 'försumliga' mödrar och placera dem i godkända, ordningssamma hem. Dagens uppdrag gäller lilla Lisa som sköter ett stort och bubblande tvätterier tillsammans med sin mamma, Mona. Tvätteriet är ett tekniskt mirakel av ånga, värmemätare och framvällande skum som dock gör mamman mycket trött. Doktor Blom har valt den paranta sångerskan fröken Blüchner som en lämpligare mor åt Lisa. In i detta drama snärjs de sorglösa luffarna Bill och Sture en dag då de i all stillhet slagit sig ner på utedassen intill tvätteriet. Lisa längtar hem till tvätteriet, Blom längtar efter att bli gift med fröken Blüchner, Bill och Sture längtar efter det fria livet i Lumme-lundagrottan och Mona längtar efter att få sin dotter tillbaka. Många tårar och mycket tvätt-lödder flyter innan dessa drömmar blir förverkligade.

Rollista

Doktor Blom.....	MATS G. BENGTTSSON
Sture.....	KRISTER BROBERG
Bill.....	MATS G. BENGTTSSON
Velma Blüchner.....	THOMAS LUNDQVIST
Lisa.....	ELLEN LAMM
Mona.....	JULIA HEDE

Om regissören

Håkan Alexanderssons och Carl Johan De Geers banor korsades i slutet på 50-talet när de båda gick på Konstfack. Alltsedan dess har de gjort film och utövat all möjlig upptänlig och oupptänklig konstnärlig verksamhet tillsammans. Under årens lopp har också vänner till dem liksom andra konstfackstuderande anslutit sig till deras krets. Idag sker verksamheten i ordnade former i det nybildade Alexandersson de Geer Bildproduktion AB. Deras femton år gamla serie TÅRTAN, om tre strandsatta sjömän i ett bageri på Söder, sänds alltsomoftast i repris i TV. Förutom denna serie har de gjort DOKTOR KRALL och PRIVAT-DETEKTIVEN KANT, filmer som svenska TV-publiken antingen älskat eller hatat men knappast lämnats oberörda av. Från och med »Kant» har filmerna spelats in i »Meyer-ateljéerna», f.d Meyers konstgjuteri på Västmannagatan i Stockholm, en fabrik där tidigare stora statyer tillverkades. Det är alltså där också deras sista film TVÄTTEN spelats in.

HUR MAN KAN ANVÄNDA DETTA HÄFTE

Detta häfte innehåller fakta och förslag till samtal kring filmen TVÄTTEN.

Häftet är inte avsett att följas från början till slut. Välj ut de frågeställningar som passar bäst utifrån dina upplevelser av filmen.

TVÄTTEN

Innehåll:

Dr Blom vaknar svettig och ångestfull, lägger strumporna i blöt och tar ett piller för att klara dagens uppdrag. Han är i samhällets tjänst och hans förrättningar består i att han rövar bort barn från försumliga föräldrar och placerar dem i godkända, ordningssamma hem hos "riktiga" mödrar. Dagens uppdrag gäller lilla Lisa som sköter ett stort och bubblande tvätterier tillsammans med sin trötta mamma. Dr Blom har valt den paranta sångerskan Fröken Bluchner som en lämplig mor åt Lisa. In i detta drama snärjd de sorgfria luffarna Bill och Sture en dag då de i all stillhet slagit sig ned på utedassen intill tvätteriet.

Filmen är en hårt stiliserad och mycket sinnlig saga där komik och allvar blandas och bubblar mycket lustfyllt tillsammans. Tvätteriet är ett tekniskt mirakel av ånga, värmemätare och framvällande skum. Den utsökta scenografin, där varje trasa i tvätteriet verkar kärleksfullt utvald och färgad, höjer ytterligare sensualiteten i historien. Sångerska fröken Bluchner spelas av en reslig man vilken förhöjer komiken i "kärleksscenerna" mellan henne och Dr Blom.

I våra förslag till diskussion om TVÄTTEN har vi valt att ta upp följande teman:

FILMENS FÖRHÅLLANDE TILL VERKLIGHETEN

DET REALISTISKA INNEHÅLLET: OM HÄNDERTAGANDE AV BARN. DRÖMMEN OM FRIHET FRÅN TVÄNG OCH REGLER

Filmen TVÄTTEN följer en tradition som dess upphovsmän, Carl Johan de Geer och Håkan Alexanderson till stora delar byggt upp inom Svensk Barnfilm: ett slags grotesk uppförstörade samtidskommentarer, skrattpesglar som förtydligar idiotier och oförätter omkring oss utan att fördöma eller använda de pek-pinnar som annars är så vanliga inom barnfilmen. Många vuxna har provocerade vänt sig bort, förfasat sig över "kladdet och snusket" och värt sig mot det de själva haft svårt för med den vanliga beskyddarkommentaren: "men detta är väl i alla fall ingenting för BARN...?"

Vi tänker inte bestämma någon åldersgrupp för filmen - snarare är det nog så att vissa barn och vuxna kommer att gilla att se den tillsammans och andra kommer att hålla den ifrån sig. Mina egna erfarenheter av visningar i skolan har dock varit att barn som befinner sig i den ålder då kravet på realism och logik är särskilt stort (på mellanstadiet, i 10-12 års-åldern) har ställt sig litet frågande till Tvätten och haft svårt att prata om den. Visa den hellre för yngre barn eller för tonåringar och vuxna.

Om kritikers och andras reaktioner i samband med att filmen hade premiär hösten 1985 kan ni läsa sist i häftet.

FILMENS FÖRHÅLLANDE TILL VERKLIGHETEN

I DN den 6 juli, 86 kunde man läsa om en liten sjukvårdsklinik i Schwartswald i Västtyskland som dagligen invaderas av busslast efter busslast med ivriga turister. Turisterna kommer för att se den kloke och sympatiska professor Bringman "i verkligheten". Sanningen är emellertid den att någon professor Bringman finns inte på denna klinik - och har aldrig funnits. Ändå känner turisterna mycket väl igen sig och vet att de kommit rätt. När personalen på kliniken vänligt försöker förklara för dem att "professor Bringman" bara är en roll i en populär tv-serie som visserligen spelats in på den plats där kliniken ligger, blir turisterna förnärade och upprörda. De har kommit för att få hjälp med sina krämpor och familjeproblem. Professor Bringman ska hjälpa dem precis så som han hjälper sina patienter på kliniken i tv-serien.

Trots att de är vuxna och förmodligen alldeles vanliga människor har de här turisterna svårt att skilja filmen, fictionen från verkligheten. Kanske kan man säga att tv-serien Kliniken, som nu också kan ses i svensk tv, har lyckats

"avbilda" verkligheten så att publiken tror att den är verkligheten. Om det nu var det som var avsikten!

När det gäller TVÄTTEN finns det ingen risk att vi blandar ihop den med verkligheten. Den har heller inga ambitioner att avbilda verkligheten "så som den är". Ändå handlar TVÄTTEN om sådant som händer i verkligheten.

- Diskutera filmens förhållande till verkligheten, både med utgångspunkt från TVÄTTEN och från andra filmer ni sett. I intervjuer har upphovsmännen till TVÄTTEN Alexandersson/De Geer sagt att verkligheten alltid överträffar filmen och att man, för att bli trovärdig alltid måste skruva ner verkligheten, "annars skulle ingen tro på en".

- Se ett avsnitt av filmen (om ni har tillgång till video) och diskutera vad som skulle kunna hända i verkligheten och vad som är överdrifter. Vad har överdrifterna för funktion? Tänk er hur den här filmen skulle kunna utformas om den hade anspråk på att ge en "sann bild av verkligheten".

DET REALISTISKA INNEHÅLLET - OMHÄNDERTAGANDE AV BARN

Tvätten handlar, på det "realistiska" planet om barnomhändertagande, en företeelse som debatterats hett och intensivt i Sverige under sjuttio- och åttiotalen. I Anna-Maria Hagerfors artikel i häftet redogörs för debatten och för hur vissa högergrupper använt samhällets försök att värna om barnen som bevis för att individens frihet är hotad i Sverige. Filmen TVÄTTEN kan alltså användas som ett inlägg i debatten kring detta känsliga ämne.

Vad säger filmen? Tar den ställning? Är det över huvud taget möjligt/eller tillåtet/ att kommentera ett känsligt ämne som barnomhändertagande i den form som TVÄTTEN har? Jämför med filmer som på liknande sätt kombinerar ett "allvarligt" ämne med en absurd eller farsartad form som t.ex. Chaplins Diktatorn eller Marie' Louise de Geer Bergensträhles Barnförbjudet.

DRÖMMEN OM FRIHET FRÅN TVANG OCH REGLER

Människorna i filmen har olika föreställningar om hur "det goda livet" ser ut. Alla bär de på en dröm och när dessa drömmar ska för-

verkligas blir det våldsamma konfrontationer på den bakgård där filmen utspelas.

- Vad är det de olika personerna drömmer om?

- Blir deras drömmar uppfyllda?

Som en förlängning av temat samhällsin- gripande mot barn och deras mödrar finns hos många av personerna just drömmen om frihet från tvång och regler. På sätt och vis kan man säga att filmen i sig är ett förverkligande av en "frihetsdröm", att den är ett befriande brott mot alla de ganska snäva regler för hur en "riktig" barnfilm ska se ut.

- Diskutera filmens frihetsbegrepp.

- Diskutera också hur den, till sin form och innehåll, själv manifesterar sin frihet gentemot "genretvånget" inom barn- och ungdomsfilm.

Ett drama i sju akter

FÖRSTA AKTEN

1981 skriver den brittiske journalisten Andrew Brown en starkt kritisk artikel om det svenska "fallet A" i dagstidningen Daily Mail. Brown framställer Sverige som ett land där barn omhändertas på mycket lösa grunder.

"Fallet A" är uppmärksammat även i Sverige. Modern skriver artiklar i Expressen och kräver att få tillbaka sin son som är placerad i fosterhem.

Hovrättsrådet Brita Sundberg-Weitman har upprörts starkt av "fallet A". Även hon skriver debattartiklar i kvällstidningen.

Brown känner både hovrättsrådet och modern personligen. Fram till maj 1984 kommer han att vara bådars vän. Då inser han att han blivit missledd, känner "en iskall dusch i ryggen" och det blir slut på vänskapen.

Moderns advokat är Lennart Hane, flitigt anlitad av föräldrar i mål som gäller barn som ska tas om hand.

ANDRA AKTEN

Familjekampanjen, som hittills varit en organisation för hemmafruar i Djursholm, ombildas 1982 till stiftelse, angriper familjepolitiken och sprider skrifter av Lennart Hane. Han menar att Sveriges barn "förstälts".

Ordföranden Katarina Runskes blir engagerad i "fallet L". Det gäller en far som vägrar låta sitt barn tas in för psykisk undersökning.

Familjekampanjen kontakter författaren Anna Wahlgren som skriver om "fallet L" i Aftonbladet, sedan andra tidningar avböjer. Familjekampanjens kansli blir nedringt av föräldrar som fråntogs sina barn.

Kampanjledarna börjar mala utländska korrespondenter med uppgifter om hur man omhändertar barn med tvång i Sverige. De skickar journalisterna vidare till Brita Sundberg-Weitman och Lennart Hane.

Lagen om vård av unga, LVU, träder i kraft samma år. Den ersätter den gamla barnavårdslagen. När det gäller omhändertaganden betonar den nya lagen frivillighet och samverkan med föräldrarna.

Lennart Hane intervjuas i TV-Rapport och slår larm om att på tok för många barn omhändertas i Sverige: 80-90 procent av fallen är rena övergrepp, säger Hane. 20 000-22 000 barn skulle direkt kunna återvända till sina biologiska föräldrar, hävdar han och påstår att fostertalier kan tjäna miljardbelopp.

Dagen efter säger Brita Sundberg-Weitman i Rapport att "lagen ger alldeles för mycket utrymme för godtycke".

Socialstyrelsen anmäler programmen till radionämnden. Båda falls för osklighet.

Nu börjar en debatt i tidning-

arna. Olika siffror virvlar omkring. Till de grövsta felaktigheterna hör påståendet "25 000 barn omhändertas per år i Sverige".

Statistik är svårt: Det aktuella året, 1980, bokfördes 24 176 barn som omhändertagna någon gång under året. De flesta var det sedan tidigare. Andra togs om hand tillfälligt flera gånger under 1980 och bokfördes varje gång som om det gällde ett nytt barn.

Av alla dessa bokförda var 10 400 frivilligt omhändertagna. 2 000 hade tagits om hand för utredning. Resten hade någon gång tagits med tvång, 1887 just det året.

När samtliga rättsinstanser sagt att det var rätt att sonen i "fallet A" vistades i fosterhem, anmälde Lennart Hane ärendet till Europadomstolen. Brita Sundberg-Weitman fortsatte att skriva upprörda artiklar om fallet i Expressen och Svenska Dagbladet. Anna Wahlgren gick ut hårt om svensk rättspraxis och familjekampanjens "Fallet L" i Svenska Dagbladet.

Lennart Hanes framträdande i Rapport blev startskottet för fler utländska journalister. Det italienska TV-bolaget RAI intervjuade Hane och inslaget såldes till åtta länder.

TREDJE AKTEN

1983 specialgranskade JO 171 fall av omhändertagande med tvång. Inget ingripande var obefogat, ansåg JO.

I början av året publicerar den italienska tidningen TI Sabato en artikel med rubriken: "Akta er barn, Sverige stryker omkring". Britiska Observer fortsätter med Familjekampanjens "Fallet L": "Föräldrar går i landsflykt för att få behålla sina barn".

Bilden av Sverige som välfärdsland börjar fläckas i stora delar av Europa.

Första halvåret 1983 sjunker antalet barn som omhändertagits med tvång i Sverige på grund av brister i hemmiljön med 40 procent. En orsak kan vara LVU med sin samarbetslinje. Men ingen expert tror att det är hela sanningen.

På sommaren JO-anmäler en upprörd barnpsykiater vid St Görans i Stockholm hanteringen av ett fall där en svårt alkoholiserad mamma fått ta hand om sin baby på prov. Försöket ledde till att barnen flera gånger fick föras till sjukhus. Barnet var uttorkat eftersom mamman glömt att ge det mat och dryck.

I Storbritannien finns en forskare som heter Arthur Gould. Han har specialiserat sig på jämförelser mellan välfärdssystemen i Sverige, Japan och Storbritannien. Det har året läste han fem artiklar och hörde ett radioprogram på BBC om att Sverige omhändertar barn på löpande band.

■■■ Sverige är en socialistdiktatur som tar barn med tvång när inte mamman lär dem älska staten. Den bilden av Sverige har i flera år spritts över Europa. Trots att forskare har visat att andra västländer tar lika många barn med tvång.

Men Sverige har påverkats. Allt färre barn tas om hand. Lagen ska ändras. Hur har det gått till? Läs dramat i sju akter.

SÅ SKAPADES MYTEN OM BARNGULAG

Av Anna-Maria Hagerfors

Artikel införd i Dagens Nyheter 13 juni 1986

Gould blev överraskad och började skaffa statistik för att jämföra. Han fann att i England ungefär lika många barn är omhändertagna om man räknar per tusen. Skillnaden är att England placerar fler barn på institution.

På hösten kom en larmrapport i Läkartidningen, av bla barnhälsoöverläkaren Claes Sundelin: Barn till svårt psykiskt sjuka, utvecklingsstörda eller svårt missbrukande föräldrar måste få bättre skydd.

Samtidigt var det dags för tyska nyhetsmagasinet Der Spiegel:s stora skandalartikel, ett gränskott mot välfärdslandet Sverige. Barnomsorgen jämfördes med de sovjetiska arbetslägren och uttrycket "Barn-Gulag" myntades.

Journalisten hade intervjuat Sundberg-Weitman, Hane och Wahlgren. Han hade även träffat svenskar som arbetat med fosterhemsplaceringar i många år, men deras uttalanden kom inte med.

Brita Sundberg-Weitman säger i Der Spiegel: "Alldeles normala familjekonflikter och utvecklingskriser är anledning för sociala myndigheter att sitta barnen ur hemmen".

Olof Palme, socialminister Gertrud Sigurdson och socialstyrelsens chef Barbro Westermalm granskade samtliga handlingar i de fall som utmålats som skräckexempel. Ingen av dem fann att något fel hade begåtts.

Gertrud Sigurdson sa: "Familjekampanjen bygger på en reaktionär samhälls- och saknär förankring i något politiskt parti. Vi ska tåla kritik, men den ska vara saklig".

Advokat Lennart Hane intervjuades i tidningen Socionomen

Han berättade att han aldrig bryr sig om att träffa barnet i mål som gäller omhändertaganden: "Jag ser mig som en försvarare av enheten föräldrar/barn". Nekar en familj att ha kontakt med socialvården ska det respekteras, även om socialvården anser att barnet far illa".

Hane anlitas fram till 1984 av Expressen som expert när det gäller omhändertaganden.

FJÄRDE AKTEN

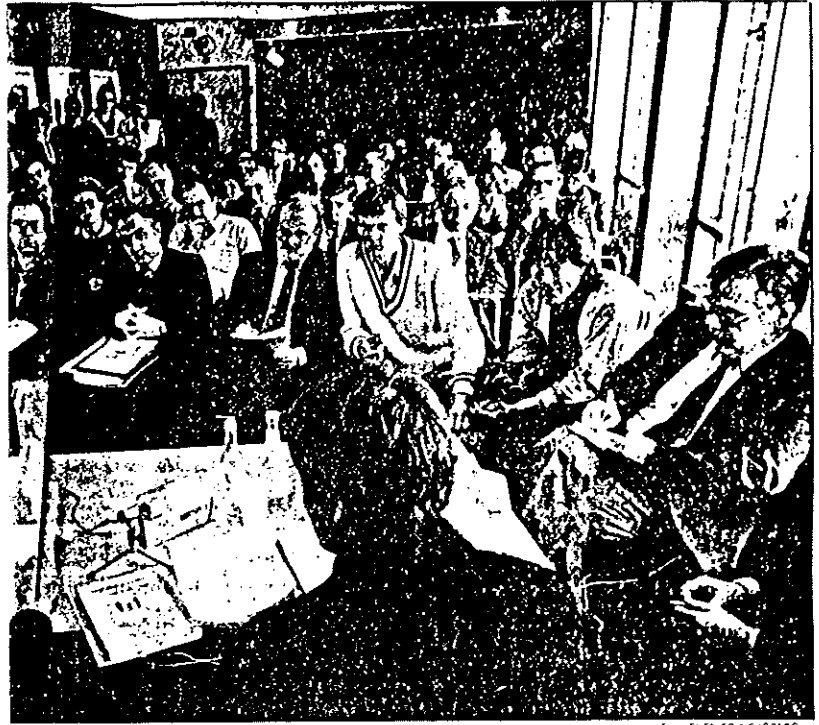
En dag i november 1983 hade kvällstidningarna löpsedlar om att "Far dödar tvååring med morakniv medan socialarbetare kokar kaffe".

Samma dag kallade utrikesdepartementet de utländska journalisterna till informationsträff för att rätta till felaktiga uppgifter om barnavården i Sverige. Kritikern Brita Sundberg-Weitman inbjöds att sitta i panelen, tillsammans med barnläkare och andra med erfarenhet och statistiskt kunnande.

De utländska journalisterna uppfattade initiativet som en uppmaning och fick stöd av svenska kollegor. Åtskilliga ledarsidor tog avstånd.

Det blev en tumultartad tillställning. Motet stordes högljutt av Anna Wahlgren, representanter för Familjekampanjen, upprörda föräldrar och Maranatas Arne Insson. Man hade till och med fört dit två barn som åskådningsexempel.

Barnöverläkare Claes Sundelin var inkallad som expert. Efteråt skrev han en artikel i Svenska Dagbladet, där han kallade tillställningen "löjeväckande". Självt fick han aldrig en chans att berätta för journalisterna om den statistiska han varit



Den 8 november 1983 höll utrikesdepartementet informationsmöte med utländska journalister för att rätta till felaktiga uppgifter om barnavården i Sverige. Det blev ett tumultartat möte. Foto: SVEN ERIK SJÖBERG

den dolda högern

■ Detta är den femte artikeln i en serie om "den dolda högern", en rörelse med och utan kristna lörtrecken till höger om de etablerade riksdagspartierna. Tidigare avsnitt var införda den 6, 7, 9 och 11 juli.

fram. Den visade att Sverige inte omhändertar fler barn än andra industriländer.

Brita Sundberg-Weitman hann dock säga att lagen kan användas för att döma barn till hämtning i hemmet "därför att mamman inte lärt det att älska myndigheterna", "Älska fogdarna, annars tar vi mamma ifrån dig", sa hovrättsrådet enligt ett utförligt referat i Expressen.

DN:s ledarsida ansåg att de storande deltagarna kom från grupper som betraktats som "icke rumsrena" och haft svårt att få sin stämma hörd i medierna.

"Många av oss journalister känner oss ohederligt utnyttjade i en inrikespolitisk stridsfråga", sa vice ordföranden i de utländska journalisternas förening i Stockholm.

Samtidigt publicerades enstaka uppgifter om hur det ser ut i andra länder:

Västyskland har fler barn som samhället tagit hand om än Sverige. I Frankrike dör 340 barn om året på grund av misshandel, nästan ett om dagen. I England adopteras små barn bort direkt om föräldrarna misshandlar dem eller har svåra problem. De har inte en chans att få tillbaka sina barn.

Men uppgifterna hade svårt att överrösta larmet.

Rädda Barnen gick till angrepp mot Familjekampanjen. Vi omhändertar för få av de barn som far illa, sa deras barnombudsman.

JO slog larm om att antalet omhändertaganden fortsatte att minska. Tor Sverne var oroad, eftersom han inte trodde att det berodde på bättre förebyggande åtgärder.

Riksdagsdebatten i november 1983 markerade total enighet över partigränserna. Man fördömde "den grovt missvisande beskrivning som förekommit när det gäller omhändertagande av barn".

Brita Sundberg-Weitman fortsatte hävda att barn i Sverige "anses tillhöra staten", den här gången i Svenska Dagbladet.

FEMTE AKTEN

Under 1984 sjönk antalet omhändertaganden ytterligare. 1981 togs 1209 barn med tvång på grund av brister i hemmen. 1984 hade siffran sjunkit till 352.

Nu gör den brittiske journalisten Andrew Brown en helomvändning. Han begär fram samtliga handlingar i "fallet". När han läser den omhändertagne pojakens dagbok från fosterhemmet drar han slutsatsen att de svenska myndigheterna handlat korrekt och för barnets bästa. I en stor artikel i Spectator tar han tillbaka sina anklagelser och tillstår att han "lät" sig grundluras. "Många människor har smutskastats utan möjlighet att försvara sig", menar han.

När Brita Sundberg-Weitman ombuds kommentera Browns av-

bön i tidningen Socionomen säger hon att det är en gåta för henne. Brown har fått bra betalt för den nya artikeln, hävdar hon.

Detta är far Arthur Gould till Sverige och intervjuar kritiker och försvarare av svensk praxis när det gäller att omhändertar barn.

När Gould skriver om sitt möte med Familjekampanjen klassar han rörelsen som ultrahöger. Visserligen väcker den en del intressanta frågor om socialpolitiken i Sverige, men "det är svårt att ta konspirationsteorierna på allvar".

Brita Sundberg-Weitman tar än en gång upp "fallet A", på en helsida i Expressen. Nu hävdar hon att barnet togs därför att modern "uppfattades som en person med elitistisk livssyn".

SJÄTTE AKTEN

I vintras kom ett förslag till ny lagstiftning. Tidigare skulle barn omhändertaras om det fanns "risk för barnets utveckling och hälsa". Det ändrades till risk för "skada eller allvarlig skada".

De flesta i socialberedningen stödde förslaget. Motivering: Barns behov tillfredsställs bäst om föräldrarna får kraftfullt stöd. Ett par experter i beredningen opponerade sig. Barnen får samre rattsskydd, menade de.

Andra nyheter i förslaget: Inte bara socialnämnden utan även länsstyrelsen ska utreda familjens situation innan länsrätten beslutar. Tas barnet om hand ska det tillbaka hem så snart som möjligt.

Lagförslaget har mott många invändningar: Föräldrarnas rätt stärks till förmån för det utsatta barnet. Ett barn som sätts i fosterhem får aldrig en chans att

rota sig där och känna trygghet, menar kritikerna.

I maj beslöt Gertrud Sigurdsen att lagförslaget ska genomarbetas en gång till.

Det intressanta är att utredningen hänvisar till den kritik som framförts i Der Spiegel, av Brita Sundberg-Weitman, Lennart Hane, Anna Wahlgren och Familjekampanjen.

SJUNDE AKTEN

I utredningen om hur Sverige ska omhändertar barn står det:

"Det är iögonfallande att debattens innehåll inte sammanfaller med de faktiska förhållandena. I mitten av 70-talet, när det ansågs vara för svårt att omhändertar, hade det skett en ökning av antalet tvångsomhändertaganden. I början av 80-talet, när det sådes vara för lätt att omhändertar, minskade antalet tvångsingripanden kraftigt".

Att färre barn tas om hand med tvång har flera orsaker, enligt experter DN talat med:

- Många fall bokförs som frivilliga sedan LVU infördes. Föräldrarna går med på frivillighet eftersom det är enklare.
- Socialarbetarna har blivit ångsligare. Dessutom gör nedskärningarna att de tvingas svysla med annat. I vissa kommuner agerar socialsekreterarna numera dubbelt så mycket tid åt att dela ut bidrag. De hinner inte upptäcka och hjälpa familjer med problem.
- Det har skett en allmän forskning mot ökad föräldrarätt. Tidigare har till exempel barn som rotat sig i fosterhem fått stanna där. Nu domer kammarrätten i Stockholm ofta enligt föräldrarnas önskemål. Barnen får flytta tillbaka.

T V Ä T T E N

HANDLEDNING TILL DEN PEDAGOGISKA VIDEOKASSETTEN

I följande avsnitt har vi valt ut några scener ur filmen som illustrerar de olika teman som filmen tar upp. Utgå alltid först från de spontana känslor som de olika scenerna väcker hos barnen.

SCEN 1

Vi befinner oss på doktor Bloms mottagning. I ett samtal med fröken Blüchner förbereder doktor Blom omhändertagandet av Lisa. Lisa och mamma går och lägger sig. Lisa undrar över ett brev som mamman fått. Nästa morgon står Lisa och stryker tvätt. Då kommer doktor Blom för att hämta henne.

Tvätten skildrar vuxenvärlden sedd ur barnets synvinkel. Som i en skrattspegel blir alla drag uppförstorade. Figurerna är också stiliserade som i en saga. De representerar olika företeelser i samhället och är antingen goda eller onda. Men också de onda längtar efter kärlek - kanske är de onda just därför att de saknar kärlek och gemenskap.

- o Den första scen vi valt ut handlar om hur omhändertagandet av Lisa förbereds och genomförs. Kan sådant som händer i den här scenen hända i verkligheten? Hur uppfattar barnen de personer som finns i filmen? Vad står de för som människor? Försök att beskriva doktor Blom, fröken Blüchner och mamman med olika egenskaper.
- o Filmen bygger mycket medvetet upp den skräckstämning som får sin kulmen när doktor Blom sliter Lisa från mamman och åker i väg i bilen. Hur känns stämningen i doktor Bloms rum? Hur förberedas samtalet med fröken Blüchner vad som ska hända? Vad stod det i brevet som mamman inte vill tala om? Vilka ljud-effekter används för att förstärka det otäcka? Tala om de känslor som scenen då Lisa förs iväg väcker hos barnen. Hur känns den sista scenen med yxhuggen, vad uttrycker den?

SCEN 2

Lisa står vänd mot fönstret - fröken Blüchner kallar på henne och förmanar henne. Lisa tvättar sina dockkläder och uttrycker sin längtan efter mamman i en sång. Mamman känner också att hon inte kan klara sig utan Lisa.

Filmen handlar mycket om längtan. Längtan efter frihet, längtan efter kärlek och gemenskap. Som uttryck för den starka längtan Lisa och mamman känner för varandra finns en melodi "i en sal på lasarettet" som gjorts om för att kunna uttrycka deras känslor. Sången är en länk som förbinder dem med varandra.

- o Hur beskrivs Lisas och mammans längtan efter varandra i bilder och ord? Vad betyder Lisa för mamman? Vad betyder Lisa för

fröken Blüchner? Varför har hon tagit hand om Lisa? Hurdan vill fröken Blüchner att Lisa ska vara? Vilka känslor väcker fröken Blüchners sätt att vara mot Lisa?

- o Vad är det för "fel" på Lisas mamma? Hur ska en riktig mamma vara?

SCEN 3

Fröken Blüchner bjuder Sture på middag som tack för att han hjälpt henne. Efter middagen får Sture och Lisa diska. De förbereder samtidigt Lisas flykt men hindras av doktor Blom, som kommer för att uppvakta fröken Blüchner. Lisa återförs till fångenskapen.

Ett av filmens teman är: måste man anpassa sig till de tvång och regler som vuxenlivet innebär eller går det att leva vid sidan om - att göra uppror.

Hos fröken Blüchner styrs livet av en mängd regler och förhållningsorder. För henne är det viktigt hur man uppför sig. Hennes liv avspeglar ett på ytan välordnat vuxenliv med många krav som barn säkert kan känna igen. Som motbild, för vad vuxenlivet också skulle kunna vara, finns Sture som valt att inte anpassa sig. Vid middagsbordet blir fröken Blüchners och Stures olika inställningar till livet och till barn tydliga. För fröken Blüchner finns ingen jämlikhet, barn ska göra som vuxna säger åt dem att göra. Sture däremot har barnet kvar inom sig och vinner därför Lisas förtroende.

- o Beskriv de känslor som stämningen vid middagsbordet väcker? I vilka motsatser skildras fröken Blüchners orättvisa inställning till hur man ska uppföra sig? Hur känns det när Sture proppar i sig purén?
- o Det tjusiga liv som fröken Blüchner vill leva upp till stämmer inte med de bilder vi får se. Filmen arbetar ofta med kontraster för att väcka starka känslor. Hur upplever vi den disk som Sture och Lisa tar hand om? Varför är den så äcklig?
- o När Lisa hårdhänt återförs till lägenheten av doktor Blom ser vi tydligt vad för slags liv som döljs bakom den tjusiga fasaden. Lisa behandlas som en hund som är till besvär. Den enda som kan trösta är Sture. Hur upplever vi Lisas rymningsförsök? Är sättet som Lisa behandlas på överdrivet? Och i så fall varför?

SCEN 4

Doktor Blom ger nyckeln till Sture i utbyte mot fröken Blüchner. Sture och Lisa går mot tvätteriet och ser hur allt skummet väljer ut. Lisa rusar in för att söka efter mamman. De återförenas och Sture och Bill går sin väg. Fröken Blüchner vaknar och öppnar fönstret och doktor Blom stänger det igen. Sture och Bill vandrar bort längs vägen.

När doktor Blom har fått den kärlek han drömde om kan han också vara generös. Han låter Lisa och Sture gå. De känslor som friheten och återföreningen mellan Lisa och mamman väcker motsvaras av den svallvåg av skum som översvämmar tvätteriet.

Fröken Blüchner som också mött kärleken kan för första gången öppna fönstret mot världen - men doktor Blom är rädd för vad som kan hända.

- o Vad innebär friheten? För Lisa? För mamman? För Sture och Bill? Har kärleken förändrat doktor Blom och fröken Blüchner?
- o Att vara fri är det att få göra som man vill?

Eva Westergren, Svenska Filminstitutet, 1988